

Kurikulární činnosti učitele

Od učiva
k jeho didaktické analýze
a výukovému cíli

4. seminář ŠP LF

Dokážeme objasnit ?

- podstatu **přístupů ke vzdělávání;**
- pojmy **kurikulum** a kurikulární činnosti učitele;
- **návaznost obecných cílů, klíčových kompetencí, specifických cílů vzdělávacích oblastí a očekávaných výstupů v RVP.**

Formální struktura portfoliového úkolu

Předmět – vzdělávací oblast:

Ročník:

Tematický celek:

Téma (3-4 vyuč. jednotek) ..... *myšlenková mapa*

Cíle tématu: – *vybírat v RVP („cíle“, „klíčové kompetence“ a „očekávané výstupy“)*:

- *kognitivní (vědomosti)*

- *psychomotorické (dovednosti, schopnosti)*

- ~~*postojové - afektivní - výchovné (postoje, potřeby, zájmy, hodnoty)*~~

Téma vyuč. jednotky	Výukové cíle*)	<u>Did.an.učiva</u> POJMOVÁ	<u>Did.an.učiva</u> OPERAČNÍ	Výukové strategie	Evaluační nástroje Metodické poznámky
<i>z mapy</i>	<i>vyplývají z cílů tématu</i>	fakta	učební úlohy		
		pojmy	<i>(zadání)</i>		
		generalizace	<i>(otázky)</i>		
			KONKRÉTNĚ, ve 2. os.		

Pro inspiraci

Kompetence k učení

- zájem o cizí jazyk, uvědomování si důležitosti znalosti cizího jazyka
- vedení k sebehodnocení i vzájemnému hodnocení
- vedení k vlastní aktivitě při vyhledávání učebního materiálu

Kompetence sociální a personální

- schopnost spolupráce a práce ve skupině
- zpracovávání témat různou formou (dramatizace, dialog, hudební zpracování apod.)
- vedení k respektování dohodnutých pravidel a k odpovědnosti za vykonanou práci skupinovou i samostatnou

Kompetence k řešení problémů

- práce s obrázkovým a akustickým materiálem
- zpracovávání předloženého problému – hledání správné odpovědi

Kompetence občanské

- možnost využití cizího jazyka v běžném životě
- seznámení s reáliemi anglicky mluvících zemí

Cíl semináře

Student/ka:

- vysvětlí, co tvoří učivo
- provede didaktickou analýzu učiva,
- zpracuje myšlenkovou mapu,
- vymezí výukový cíl.

Didaktická analýza
učiva (pojmová,
operační/učební
úlohy a
mezipředmětov
á)

Didaktická analýza učiva =
analytická myšlenková
činnost, kterou provádí
učitel nad učební látkou
(tématem), aby objevil a
realizoval veškerý její
výchovný a vzdělávací
potenciál (publikace J.
Skalkové).

Didaktická analýza učiva = projektová a hodnotící činnost učitele, který při přípravě na hodinu zvažuje, zda se v konkrétním učivu jedná o:

- **poznatky** (definice, data, poučky, zákony, pravidla, reálie), jejichž osvojením se v žákově poznatkové sféře vytvoří **vědomosti**;
- **činnosti** (aktivity, cvičení, trénink, výkony), jejichž opakovaným prováděním se dosáhne určitých žádoucích **dovedností** v intelektuální, motorické nebo psychomotorické úrovni žáka, v některých případech (při větším počtu opakování) i zautomatizovaných struktur, tj. návyků;

- **logické operace** a myšlenkové pochody a postupy k pochopení nového učiva a jeho souvislostí; mají formativní význam, učí žáka **myslet** a **hledat** řešení a postupy;
- **výchovné momenty**, obohacující a rozvíjející **emotivní sféru** člověka, prožívání citů a emocí, estetických vjemů a prožitků;
- **volní prvky** k rozvíjení určité míry snahy, **vytrvalosti** a **vůle** k pochopení nového a k překonání překážek.

1. Pojmová analýza - analýza stěžejních pojmů v tématu a vztahů mezi nimi.

Nástroje:

pojmová mapa

analýza struktury učiva – 3 kategorie:

- fakta
- pojmy
- generalizace

Pojmy (kategorie nebo třídy věcí či myšlenek se společnými nejdůležitějšími /podstatnými/ vlastnostmi); konkrétní, abstraktní; 1 -2 slova

Generalizace (zobecnění) = výrok, který vyjadřuje vztahy mezi 2 nebo více pojmy; souvětí (př. Dělení je operací inverzní k násobení)

Fakta (informace o jednotlivých skutečnostech – o lidech, věcech, konkrétních místech, o události..,).

Příklady

Pojmy:

bezobratlí – nemají kostru složenou z kostí, nemají páteř, *obratlovci* – mají kostru, jejíž základem je páteř složená z obratlů,

Dýchání, přijímání potravy, vylučování odpadních látek, rozmnožování, růst a vývoj.

kostra – umožňuje pohyb člověka, zajišťuje tvar a oporu těla, chrání vnitřní orgány; fakta: kostra se skládá z kostí, které chrání a tělesné orgány. Kostí zadní části kostry spolu se svaly umožňují tělu pohyb

švy – nepohyblivé spojení kostí

klouby – pohyblivé spojení kostí

Generalizace:

Kostře škodí špatné držení těla a nesprávné sezení. Ke správnému vývoji kostí přispívá vhodná výživa bohatá na vápník a vitamín D.

Pojmy

Oběhová soustava. Krev, červené krvinky, bílé krvinky, krevní destičky.

Fakta: V těle máme 5-6l krve. Svaly společně s kostrou umožňují pohyb těla a vyvíjejí sílu. Dýcháním je nepřetržitě zajištěn přívod kyslíku ze vzduchu.

Generalizace: Na svalech závisí i trávení potravy a oběh krve. Onemocnění dýchacích cest předcházíme otužováním, pravidelným větráním, dodržováním hygieny. Každý člověk má krev určité krevní skupiny.

Výukový cíl

Výukový cíl = to, co si mají z výuky žáci „odnést“ (nikoli to, co chce učitel „odučit“).

Představa o plánovaných kvalitativních i kvantitativních změnách v učení a rozvoji jednotlivých žáků, kterých má být dosaženo ve stanoveném čase v procesu výuky (Kalhous, Obst, 2002).

Usměrňuje výuku a zvyšuje motivaci žáků k učení (Skalková, 1999).

CÍL *má být formulován „v jazyce žákova výkonu“ – „co má žák umět udělat“.*

Měl by vymezovat, které vědomosti musí žáci získat, které dovednosti a schopnosti se budou současně rozvíjet a v jakém smyslu se bude formovat žákova osobnost.

Požadavky na formulaci výukového cíle

- **přiměřený** (věku a možnostem žáků),
- **kontrolovatelný** (vyjádřený jako pozorovatelná činnost žáka, užití tzv. **aktivních sloves** – viz Bloomova taxonomie cílů aj.),
- **konzistentní** (prostupný – nižší cíle směřují k dosažení vyšších a naopak),
- **jednoznačný** – formulace cíle by neměla připouštět různé interpretace.

SMART

Specifický: vztah ke konkrétní činnosti

Měřitelný: stanovení kvality i kvantity

Akceptovatelný: v souladu s potřebami

Realistický: reálná dosažitelnost cíle

Termínovaný: ohraničený v čase.

Struktura cílů v doménách

- **Kognitivní – intelektuální:** znalosti, vědomosti.
- **Psychomotorická:** dovednosti – schopnosti, smyslové učení.
- **Afektivní – výchovná:** projevy emocionálního chování – city, postoje, preference, potřeby, zájmy, hodnoty, osobnostní rozvoj.
- **Sociální:** komunikace, spolupráce.

Formulace cíle

- Žák vyjmenuje tři stěžejní díla Karla Čapka.
- Žák samostatně analyzuje rétorické figury v básni Máj.
- Žák vysvětlí důvody, které vedly k zahájení první světové války.

- Představit žákům výčet nepravidelných sloves.
- Žák umí hovořit o tématu „moje rodina“ v německém jazyce.
- Žák si zapamatuje co nejvíce slovíček z učebnice.

https://is.muni.cz/el/phil/jaro2017/DPS003/um/skolni_didaktika__dalka_ri.pdf

Náročnost výukových cílů

- **Bloomova taxonomie** – kognitivní náročnost (zapamatování – pochopení – aplikace – analýza – hodnocení - tvořivost).
- **H. Dave** – psychomotorická doména (dovednosti) (nápodoba – cvičení – zpřesňování – koordinace – automatizace).
- **Kratwohl** a kol. – afektivní doména (vnímání – reakce – ocenění – organizování – zvnitřnění).

Zapamatování

- kategorizace (definovat, identifikovat, vytvořit seznam, vyjmenovat, opakovat, vzpomenout si, rozpoznat, zapsat, spojit, zopakovat, podtrhnout, zvýraznit)

Porozumění

- překlad z jednoho jazyka do druhého, převod z jedné formy komunikace do druhé, jednoduchá interpretace, extrapolace (vybrat, uvést příklad, předvést, popsat, určit, rozlišovat, vysvětlit, vyjádřit, říci vlastními slovy, vybrat, přeformulovat, sdělit, přeložit, simulovat, vypočítat, zkontrolovat, změřit)

Hodnocení

- posouzení materiálů, podkladů, metod a technik z hlediska účelu podle kritérií, která jsou dána nebo která si žák sám navrhne (kritizovat, obhájit, ocenit, posoudit, podpořit názory, oponovat, prověřit srovnat s normou, vybrat, uvést klady a zápory, zdůvodnit, zhodnotit)

Analýza a syntéza

- rozbor komplexní informace (systému, procesu) na prvky a části, stanovení hierarchie prvku, princip jejich organizace, vztahů a interakce mezi prvky (analyzovat, provést rozbor, najít vztah, porovnat, shrnout, dát do souvislostí, seřadit do logických posloupností, identifikovat příčiny a následky, kategorizovat, diskutovat, klasifikovat, kombinovat, odhadnout, odvodit, zpochybnit, vyřešit, diagnostikovat)

Aplikace

- použití abstrakcí a zobecnění (teorie, zákony, principy, pravidla, metody, techniky, postupy, obecné myšlenky v konkrétních situacích) (aplikovat, demonstrovat, interpretovat údaje, načrtnout, zobecnit, uvést vztah mezi, plánovat, použít, prokázat, registrovat, řešit, vyzkoušet, rozlišit, připravit, zaznamenat)

Tvorba

- složení prvků a jejich částí do předtím neexistujícího celku (upravit, organizovat, formulovat, reorganizovat, složit, navrhnout, spravovat, řídit, vytvořit systém, zrekonstruovat, předpovědět, navrhnout)

Taxonomie výukových cílů

- **Afektivní oblast** - zájmy, pozornost, estetické cítění, morální a jiné postoje, pocity, názory a hodnoty.
Například: **naslouchej, oceň důležitost, vnímej estetickou hodnotu, vnímej morální dilema, získej o něčem povědomí, a podobně.**
- **Psychomotorická sféra** - psychomotorické dovednosti se týkají smyslového vnímání, pohybů a vzájemné koordinace vjemů s pohyby atd. Slovesa jako: **kresli, házej, plachti, svářej, ...**

Zapamatování

- Bez použití poznámek a jiných informačních zdrojů napište, co jste si zapamatovali k těmto pojmům: J. J. Rousseau, J. G. Herder, hnutí Sturm und Drang, žánr balada, preromantická lidová tvorba a báseň Růžička od Goetheho.

Porozumění

- Přečtěte si báseň Růžička od Goetheho a interpretujte ji, o čem báseň vypovídá, co má sdělit.
Aplikace
- Podívejte se na nejznámější obraz romantického hrdiny od C. D. Friedricha a vzpomeňte si na to, co už o romantismu víte, a na základě toho charakterizujte romantického hrdinu.

- **Analýza a syntéza**

- Porovnejte originál básně Růžička od Goetheho v němčině s překladem v češtině co do zvukové podoby básně a identifikujte, jak se překlad liší od originálu.

- **Hodnocení**

- Jakým způsobem může šestnáctiletého člověka poškodit pornografie (v souvislosti s textem Markýze de Sade)?

- **Tvorba**

- Napište, jak byste postupovali, kdybyste byli autoři děsivého námětu filmu?

Zařadte následující cíle do kategorií: kognitivní, afektivní, psychomotorické výukové cíle

- A. Žáci vyjmenují státy, se kterými sousedí ČR. ....
  - B. Žáci interpretují obsah básně od Jana Nerudy. ....
  - D. Žáci uplavou stanovenou vzdálenost v bazénu stylem „motýlek“.....
  - E. Žáci umí vhodně projevit úctu ke starším osobám. ....
  - F. Žáci vyrobí lodičku z papíru .....
  - G. Žáci se vhodně chovají při návštěvě muzea. ....
-

Sedm pravidel kognitivně náročné výuky

Švaříček, R. (2013). Sedm pravidel kognitivně náročné výuky. *Komenský*, Brno: Masarykova univerzita, 138/ 1, s. 11-17.

1. Nové pojmy by měly být vysvětleny.

2. Komunikační struktura by měla odpovídat momentálnímu průběhu výuky.

3. Aktivizace žáků je předstupněm cvičení v argumentaci.

4. Učení se potřebuje čas.

5. Učitel by měl rozhodovat o tom, kdo bude odpovídat.

6. Učitel by měl být arbitrem výuky.

7. Učitel by měl formulovat standard dobré práce.

Didaktické zpracování učebního obsahu učitelem

k samostatnému studiu

- co učitel považuje za **zásadní**, co zdůrazňuje,
- které **pojmy vysvětluje**, na které **navazuje**, co **opakuje**,
- zda a jak vede žáky k **samostatnosti a myšlení**,
- jak odlišuje **základní učivo** od méně podstatného,
- jak **diferencuje** náročnost učiva pro skupiny žáků s různou výkonovou úrovní).

Struktura učiva, logičnost, návaznost

- učivo je prezentováno v učebnici nebo učitelem **strukturovaně**,
- **přehledně, systémově**,
- **vyvozuje** učitel **sám** nebo **se žáky**, souvislosti, důsledky a vztahy.

k samostatnému studiu

Typ učební látky

její **formativnost**,

náročnost na paměť - vede učivo k rozvoji myšlenkových operací,

provokuje zvědavost,

jaké je **množství osvojovaných pojmů**,

je možno si je zapamatovat **v hodině**, bude nutná **domácí příprava**).

Vazby mezi prvky probíraného učiva

tvoří učivo návazný celek, jsou v něm **příčinné souvislosti**, které napomáhají zapamatování,

jedná se o **izolované údaje**, které se těžko pamatují,

zda a jak **navazuje na předchozí zkušenosti** žáků.

k samostatnému studiu

Přehlednost záznamu probíraného učiva

jaký je záznam na tabuli,
jaký je v sešitech žáků;
je záznam ve formě tabulky,
grafu, nákresu.

Možnost vzniku mezipředmětových vazeb

souvisí prezentované učivo s jiným vyučovacím předmětem,
opírá se učitel o vědomosti žáků získané v jiných předmětech.

Motivační hodnota učiva

je prezentované učivo zajímavé, atraktivní, nezajímavé, čím je zajímavé, co v něm by mohlo být zajímavé a za jakých okolností.

Hodně zdaru
při zpracování
úkolů

Další zdroje ke studiu

- <https://pedagogika.skolni.eu/pedagogika/didaktika/taxonomie/>
- https://is.muni.cz/el/1421/jaro2008/UZB003/um/4429574/Vyukove_cile_1.pdf
- [https://is.muni.cz/el/phil/jaro2017/DPS003/um/skolni didaktika da lkari.pdf](https://is.muni.cz/el/phil/jaro2017/DPS003/um/skolni_didaktika_da_lkari.pdf)
- https://is.muni.cz/el/1421/jaro2008/UZB003/um/4429574/Vyukove_cile_1.pdf